

“Hard” and “Soft” Party Euroscepticism in Current Poland

UDC: 329.1/.9(438) +328

DOI: 10.15421/172273

Haydanka Yevheniy**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0001-8112-2090>, yevheniy.haidanka@uzhnu.edu.ua
Uzhhorod National University (Uzhhorod, Ukraine)**

Abstract

The article defines the configuration of the current Polish Sejm composition based on the hard-versus-soft-Euroscepticism criterion. It explains that Euroscepticism is a part of modern political narrative both in Poland and at the European level. The objective of the present study is to explain the political nature of Polish parliamentary parties leaning towards Euroscepticism. The study findings rest on the use of political science methods to classify party Euroscepticism. This classification analyses post-socialist countries on the example of the current Polish Sejm configuration. The study emphasizes that strong Euroscepticism results from the party's strategy for the country to exit the European Union. Mild Euroscepticism involves a wider political spectrum – from slight criticism of deepening European integration to “revision” of EU membership.

The article discusses that both types of party Euroscepticism can be observed in the Sejm. The Polish hegemon of the last decade “Law and Justice” are moderate Eurosceptics. Hard Eurosceptics are the right-wing populists from “Confederation”. “Law and Justice” succeeds in mobilizing conservative Polish voters. The party implements a moderate Eurosceptic policy, often maneuvering between soft and hard Euroscepticism. It has been proven that the “Confederation” implements traditional populist politics rather than the political doctrine of firm Euroscepticism. The high level of populism is reinforced by the odious actions and comments of the pro-Russian party leader Janusz Korwin-Mikke. Poland is characterized by a distinction between party Euroscepticism and prevailing in society “moderate Eurooptimism”. The present study confirms that Polesxit is impossible in the current political conditions in the country. It is assumed that the upcoming parliamentary elections in 2023 may bring the ruling “Law and Justice” closer to hard Euroscepticism.

Keywords: hard Euroscepticism, soft Euroscepticism, Europhilia, party Euroscepticism, “Law and Justice”, “Confederation”, Sejm Poland

Citation: Haydanka, Ye. (2022). “Hard” and “Soft” Party Euroscepticism in Current Poland. *Grani*, 25(6), 80-84. <https://doi.org/10.15421/172273>

«Твердий» і «м'який» партійний євроскептицизм у сучасній Польщі

Гайданка Євгеній**Ужгородський національний університет (Ужгород, Україна)**

Анотація

У статті визначено конфігурацію сучасного складу Сейму Польщі відповідно критерію «твердий – м'який євроскептицизм». Пояснено, що євроскептицизм є часткою сучасного політичного дискурсу не лише у Польщі, але й на загальноєвропейському рівні. **Мета** дослідження спрямована на встановлення особливостей євроскептицизму парламентських партій у сучасній Польщі. **Результатами** статті стало використання політологічних методів класифікації партійного євроскептицизму у постсоціалістичних країнах по відношенню до сучасної конфігурації польського Сейму. Наголошується, що твердий євроскептицизм пов'язується із партійною стратегією на вихід країни зі складу Європейського Союзу. М'який євроскептицизм передбачає ширший політичний спектр – від легкої критики поглиблення європейської інтеграції до «ревізії» членства в Європейському Союзі.

Визначено, що у Сеймі присутні обидва різновиди партійного євроскептицизму. М'якими євроскептиками виступила партія-гегемон у Польщі останнього десятиріччя «Право і справедливість». Твердими євроскептиками є праві популісти «Конфедерація». «Право і справедливість» вдається успішно мобілізувати консервативних польських виборців. Партія реалізує помірну євроскептичну політику, часто маневрує між м'яким і твердим євроскептицизмом. Доведено, що «Конфедерація» реалізує традиційну популістську політику, ніж дотримується політичної доктрини твердого євроскептицизму. Високий рівень популізму підкріплюється одіозними діями та заявами проросійського лідера партії Януша Корвін-Мікке. Для Польщі характерне розмежування між партійним євроскептицизмом та «помірним єврооптимізмом», який переважає у суспільстві. Доведено, що в сучасних політичних умовах у Польщі Polesxit є неможливим. Зроблено припущення, що майбутні парламентські вибори 2023 р. можуть наблизити правлячу «Право і справедливість» до твердого євроскептицизму.

Ключові слова: твердий євроскептицизм, м'який євроскептицизм, єврофілія, партійний євроскептицизм, «Право і справедливість», «Конфедерація», Сейм Польщі

Цитування: Гайданка Є. «Твердий» і «м'який» партійний євроскептицизм у сучасній Польщі. *Науково-теоретичний альманах Грани*. 2022. Том 25. №6. С. 80-84. <https://doi.org/10.15421/172273>

Дослідження проведено у рамках проєкту «Тренди демократії та євроскептицизм у Польщі» (Університет імені Кардинала Стефана Вишинського у м. Варшава) за фінансової підтримки Міжнародного Вишеградського Фонду.

The research was carried out within the framework “Democracy Trends and Euroscepticism in Poland” (Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw) funded by International Visegrad Fund.

Стаття надійшла / Article arrived: 09.11.2022

Схвалено до друку / Accepted: 29.12.2022

Вступ. Результати політичних трансформацій країн Центральної Європи довготривалий час вважались не тільки майже візцевим шляхом від постсоціалізму до «євросоюзівського статусу», але стали орієнтиром для більшості перехідних пострадянських режимів. Парадоксально, але менше ніж через десятиріччя повернення країн Вишеградської четвірки до Європи розпочинаються процеси авторитаризації центральноєвропейських демократій. У кожній країні з'являються лідери, що заграють із популізмом (угорський Орбан, словацький Фіцо, чеський Бабіш чи польський Качинський), які чимдалі тим більше починають говорити як мінімум про ревізію членства у Європейському Союзі. Звичайно, євроскептицизм має свої більш глибокі соціально-політичні коріння, але із партогенезом у політикумі центральноєвропейських країн виникають осередки євроскепсису. Не стала винятком Польща, в якій домінують євроскептики за своєю ідеологічною суттю – «Право і справедливість». Партія, починаючи з 2001 р. і дотепер справляє значний вплив на формування державної політики, а з 2015 р. домінує у польському політичному житті. Політичне балансування між «твердим» і «м'яким» євроскептицизмом стало атрибутом політики у Польщі останніх років.

В умовах політичної кризовості Європейського Союзу (передусім, Brexit на початку 2020 р.) та початку російської війни в Україні (24 лютого 2022 р.) ще більш актуалізується проблематика євроскептицизму всередині Європейського Союзу. **Метою статті** є встановити особливості євроскептицизму парламентських партій у сучасній Польщі. Для досягнення мети ми використали два **методологічні підходи**: 1) компаративний підхід до розгляду «м'якого» та «твердого» партійного євроскептицизму у західній політичній науці, та 2) політологічний аналіз партій-євроскептиків у діючому складі Сейму Польщі.

Проблематика євроскептицизму є широко досліджена у сучасній компаративній політології. Поверот у аналізі природи євроскептицизму стався після появи і поширення партій-євроскептиків у постсоціалістичних країнах. Серед найбільш значимих концептуалістів партійного євроскептицизму необхідно згадати Алекса Щербяка та Пола Таггарта (Szczerbiak & Taggart, 2002; Szczerbiak & Taggart, 2003), Петра Копецкі та Кас Муду (Kopecký & Mudde, 2002), Сорена Рішшой (Riishøj, 2004), Софію Васілопулу (Vasilopolou, 2009), Владіміра Бортуну (Bortun, 2022), Нори Лазар (Lázár, 2015), Марцела Мартинковича (Martinkovič, 2018), Радослава Зендеровського (Zenderowski, 2010).

Результати дослідження.

«Твердий» та «м'який» погляд на європейську інтеграцію.

Питання євроскептицизму є складним за своїм політичним наповненням, адже включає широкий спектр відношення до Європейського Союзу – від несприйняття самої ідеї європейської ідентичності й до поверхневого (часткового) перегляду існуючих політичних умов функціонування інтегрованої європейської спільноти. Політичні партії формують засади внутрішньої політики країн-членів ЄС, репрезентуючи національні інтереси на рівні політичних структур Європейського Союзу (передусім, Європарламенту). Відтак, на рівні політичної системи формується партійний євроскептицизм, який має декілька проявів (Kaniok, 2009). Загалом, виділяють дві загальні форми партійної політики євроскептицизму – «твердий» та «м'який». Відомі дослідники феномену сучасного євроскептицизму Алекс Щербяк та Пол Таггарт визначають твердий партійний євроскептицизм як «принциповий євроскептицизм». Тобто, партії виступають за вихід країни зі складу Європейського Союзу (чи не вступ до ЄС), а основною передумовою цьому є відхилення необхідності європейської інтеграції. Натомість м'який євроскептицизм визначається як «поміркований євроскептицизм». Партія-м'який євроскептик не заперечує європейську інтеграцію та її переваги, але помітними є певні розбіжності у поглядах на пріоритети ЄС та національні інтереси (Szczerbiak & Taggart, 2003, р. 3). У подальшому вченими була доповнена власна концепція двохвимірної партійного євроскептицизму («твердий – м'який»). У новій редакції твердий євроскептицизм полягає, передусім, у неможливості делегування навіть частки національного суверенітету на користь наднаціональних утворень типу ЄС. М'який євроскептицизм ніби погоджується із поточною структурою ЄС, проте демонструє безапеляційну опозицію по відношенню до можливостей розширення компетенції та суверенітету Європейського Союзу (Szczerbiak & Taggart, 2003, р. 20). Близькою до класиків партійного євроскептицизму є типологізація запропонована Петером Копецкі та Кас Мудлом. Тут за основу розмежування партій-євроскептиків також взято питання національного суверенітету та можливостей його делегування на користь структур ЄС. У підсумку формуються чотири групи партій за ступенем підтримки ідеї європейської інтеграції та сучасної траєкторії розвитку ЄС: близькі до твердих євроскептиків «євроскептики» та «європротівники»¹; натомість м'якими євроскептиками слід вважати «євроентузіастів» та «європрагматиків» (Kopecký & Mudde, 2002, р. 300-304). Ще один дослідник-компаративіст Сорен Рішшой пропонує оригінальну класифікацію партій-євроскептиків у залежності від погодження євроскептицизму, а не ставлення партій до сучасного / майбутнього ЄС. Всього Рішшой запропонував дев'ять моделей партій-євроскептиків (Riishøj, 2004, р. 1-44), з поміж яких

виділяємо «евроскептицизм ідентичності» – партії, які остерігаються, що зближення із ЄС поглине національну ідентичність країни, «функціональний євроскептицизм» – ситуативна реакція партії на нову ініціативу з боку ЄС (наприклад, збільшення видатків на аграрний сектор) та «інституційний євроскептицизм» – партії оперативно реагують на збільшення рівня легітимності європейських інститутів влади, побоюючись зменшення легітимності національної влади.

Польські варіації партійного євроскептицизму за підсумками 2019 р.

Важливо, що всі вище наведені моделі партійного

евроскептицизму сформовані, у тому числі, із врахуванням досвіду партійного будівництва у постсоціалістичних країнах Центральної Європи. Досліджувався стан євроскептицизму напередодні вступу країни до ЄС. Постсоціалістична та сучасна Польща демонструє не тільки статику, але й динаміку у розвитку партійного євроскептицизму.

Останні на сьогодні парламентські вибори у Польщі, які відбулись 13 жовтня 2019 р. тільки підтвердили вагу євроскептицизму у сучасній польській політиці. Сучасна композиція польського Сейму знову підтвердила домінування правих політичних сил (Див. Табл. 1).

Таблиця 1

Результати виборів до Сейму Польщі

Партія / Коаліція	К-сть голосів (%)	К-сть мандатів (%)
«Право і справедливість»	43,59%	51,09%
Громадянська коаліція	27,40%	29,13%
Союз лівих демократів	12,56%	10,65%
Польська коаліція	8,55%	6,52%
«Конфедерація свободи і незалежності»	6,81%	2,39%

Склад Сейму демонструє чіткий розподіл партій на прихильників європейської інтеграції (по суті, єврофілів) у складі Громадянська коаліція (партійна основа – Громадянська платформа), Союз лівих демократів і Польської коаліції (на основі Польської селянської партії), та критиків євросоюзівських структур (евроскептиків) – «Право і справедливість» та «Конфедерація». З-поміж партій-евроскептиків класифікуємо «Право і справедливість» як м'якого

евроскептика; натомість «Конфедерація» виступає твердим євроскептиком.

Сучасна політична історія неодмінно пов'язана із правими консерваторами «Право і справедливість». Заснована ще у 2001 р. партія відразу успішно влилась до польського політикуму і постійно нарощувала владний потенціал, який досяг кількісного апогею на виборах до Сейму 2019 р.² (Див. Рис. 1).

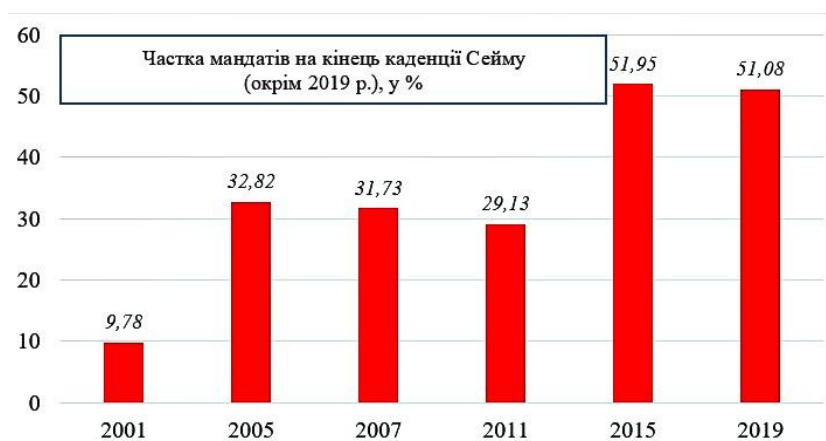

Рис. 1. Рівень електоральної підтримки «Право і справедливість» на виборах до Сейму Польщі, 2001–2019 рр. (у %). (Джерело: розраховано автором на основі даних офіційного порталу Сейму Польщі (Dane o posłach, 2022).

Наразі пріоритетними і стратегічним завданнями «Право і справедливість» у внутрішній політиці є зміцнення польського села. З цієї метою на 2021 р. розроблена «Польська угода для села»³ (Dokumenty oraz pliki, 2022). Необхідно відмітити, що з самого свого виникнення партія сповідує право-консервативну ідеологію, акумулюючи, передусім, клерикально та консервативно налаштований електорат. З цих позицій «Право і справедливість» навіть у 2001 р. класифікується як м'який євроскептик (з-поміж парламентських партій до групи м'яких-євроскептиків відносили Польську селянську партію; твердими євроскептиками виступили «Самооборона» та Ліга польських родин) (Taggart & Szczerbiak, 2002, р. 29). З приходом до влади «Право і справедливість» починає балансувати між різними полюсами євроскептицизму, обходячи деякі міжнародні вимоги Європейського Союзу. Частковими результатами такої консервативної політики партії стало сповільнення євроінтеграції Польщі (Hard Euroscepticism, 2022). Більше того, з отриманням поста Президента в особі Анджея Дуди у 2015 р., «Право і справедливість» все частіше використовує політичну риторику твердих євроскептиків і стає більш «радикально євроскептичною».

З одного боку, поглиблення євроскептицизму, а по-суті підвищення конфліктності між Варшавою і Брюсселем, продиктовано тим, що польські консерватори вбачають підтримку провідних політиків Європейського Союзу лідерів опозиції Громадянської платформи. З іншого боку, актуалізуються важливі питання фінансової допомоги Польщі у постковідний період. Через незавершеність судової реформи у Польщі Президент Єврокомісії Урсула фон Дер Ляйен наголосила на проблемах із наданням Польщі 35 мільярдів євро для відновлення після COVID-19 (Tilles, 2022). Це зразу знайшло свою відповідь з боку одного з найбільш впливових польських політиків Ярослава Качинського, який заявив що Європейський Союз не виконує свої обов'язки по відношенню до Польщі та породжує хаос у країні. Апогеєм стала заява Я.Качинського про те, що у випадку перемоги «Право і справедливість» на наступних парламентських виборах восени 2023 р. з боку Польщі буде переглянуто формат відносин з Європейським Союзом (Szczerbiak, 2022). Навряд чи можна стверджувати про можливість виходу Польщі зі складу Європейського Союзу – т.зв. «Polexit». Про це говорять перші особи країни, а точніше діючий прем'єр-міністр Матеуш Моравецький заявив про неможливість виходу Польщі зі складу ЄС (Tilles, 2021). Цікавими є настрої щодо Polexit, які панують у польському суспільстві. За даними останнього комплексного опитування Євробарометр-2021 думку про членство Польщі у складі ЄС як виключно

позитивну річ висловлюють 58%, а ще 28% вважають, що членство Польщі є скоріше позитивом, ніж негативом. Отже, тільки 14% поляків демонструють негативне ставлення до Європейського Союзу та місця у ньому Польщі, тим самим ідентифікуючись із твердим євроскептицизмом (Future of Europe, 2021, р. 21). З цих позицій актуалізація питання виходу Польщі зі складу ЄС вважається достатньо сумнівним політичним дивідендом.

Ще одна парламентська партія-євроскептик «Конфедерація» демонструє твердий євроскептицизм. Партія у сучасному форматі стала політичним ребрендингом найбільших популістів правого радикального спектру польської політики напередодні парламентських виборів 2019 р. Слоганом політичної партії є «На боці Польщі!», а програма на 2022 р. ще пояснюється як «Програма змістовної альтернативи для Польщі»⁴ (PoStroniePolski, 2022). Очолює п'яту на сьогодні польську політичну силу одіозний Януш Корвін-Мікке. Це відверто проросійський політик, який відомий своєю критикою ЄС та США, визначення України як стратегічного ворога Польщі, підтримкою російської окупації Криму (здійснив візит після окупації). За такі свої декларації Корвін-Мікке є персоною нон-грата в Україні з 2015 р. (Elections in Poland, 2019). На європейському рівні Я.Корвін-Мікке був обраний депутатом Європарламенту у 2014 р. і відомий, зокрема, твердженням, що жінки «дурніші» за чоловіків (The Polish MEP, 2018). Після початку російсько-української війни наприкінці лютого 2022 р. неодноразово підтверджував свою українофобію і проросійську позицію, називаючи «ідіотами та дебілами» прихильників антиросійських санкцій, продовжує критиканство НАТО та ЄС (The Polish MEP, 2018). Тому у випадку «Конфедерації» радше говорити про правий і проросійський популізм, у структурі якого прослідковуються традиційні ознаки твердого євроскептицизму.

Висновки. Питання євроскептицизму дотепер залишається одним з пріоритетних напрямів європейської політики. На рівні політичних партій існує різноманіття варіацій євроскептицизму, хоча партії доцільно типологізувати на «твердих» і «м'яких» євроскептиків. У загальному, твердий євроскептицизм означає прихильність партії до курсу на вихід країни з Європейського Союзу. М'який євроскептицизм передбачає більш широкий спектр європейської партійної політики – від часткової критики ЄС до загальної ревізії відносин країн у складі Європейського Союзу.

Політична конфігурація Сейму Польщі після 2019 р. підтверджує домінування євроскептичних партій. Польський євроскептичний політичний блок складається як з м'яких («Право і справедливість»), так і з твердих («Конфедерація») євроскептиків. У випадку правлячої «Право і справедливість»

помітною є хоч і консервативно-євроскептична, проте загалом виважена європейська політика. У свою чергу, «Конфедерація» відмічається правим популізмом, проросійськими орієнтаціями та одіозністю свого лідера. Наступні парламентські вибори у Польщі, які мають відбутися у 2023 р. можуть стати поворотним моментом у відносинах між Варшавою і Брюсселем. У будь-якому випадку, лідери «Право і справедливість» мобілізують довкола цієї ідеї найбільш консервативних польських виборців.

ПРИМІТКИ

¹ В англ. оригіналі «Eurorejects».

² Сюди ж, очевидно, слід додати два терміни президентства Анджея Дуди, починаючи з 2015 року за підтримки «Право і справедливість».

³ В пол. оригіналі «Program Polski Ład dla Polskiej Wsi».

⁴ В пол. оригіналі відповідно «Po Stronie Polski!» та «Program merytorycznej alternatywy dla Polski».

REFERENCES

- Elections in Poland: The Victory of the Ruling "L & J" Party and the Success of Russia's Friends*. (2019, October 14). Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50039477>
- The Polish MEP, Who Called Ukraine an Enemy of Poland, is Drafting a Mandate*. (2018, January 26). Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/01/26/7076649/>
- Bortun, V. (2022). Plan B for Europe: The Birth of 'Disobedient Euroscepticism'. *CMS*, 60(5), 1416-1431.
- Dane o posłach wg stanu na dzień wyborów – Sejm. (2022). *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*. Retrieved from https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/page.xsp/poslowie_wybory
- Dokumenty oraz pliki. (2022). *Prawo i Sprawiedliwość*. Retrieved from <https://pis.org.pl/dokumenty>
- Future of Europe. Special Eurobarometr 517. September-October 2021*. (2021). European Union.
- Hard Euroscepticism. (2022). *European Center for Populism Studies*. Retrieved from <https://www.populismstudies.org/Vocabulary/hard-euroscepticism/>
- Kaniok, P. (2009). Party Based Euroscepticism: Opposing the Commission or the European Integration? *Contemporary European Studies*, 2, 25-45.
- PoStroniePolski – Program merytorycznej alternatywy dla Polski. (2022). *KONFEDERACJA Wolność i Niepodległość*. Retrieved from <https://konfederacja.pl/>
- Kopecký, P. & Mudde, C. (2002). The Two Sides of Euroscepticism. Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*, 3(3), 297-326.
- Lázár, N. (2015). Euroscepticism in Hungary and Poland: A Comparative Analysis of JOBBIK and the Law and Justice Parties. *Politeja*, 33(Dylematy i Kontrowersje Wokół Integracji Europejskiej), 215-233.
- Martinkovič, M. (2018). Phenomenon of Independent Candidates in the Regional Elections in Slovakia from 2001 to 2017. *Politicus*, 2, 55-60.
- Taggart, P. & Szczurbiak, A. (2002). Europeanisation, Euroscepticism and Party Systems: Party-based Euroscepticism in the Candidate States of Central and Eastern Europe. *Perspectives on European Politics and Society*, 3(1), 23-41.
- Polish Parliamentary Election – 2019. (2019, December 5). *National Electoral Commission*. Retrieved from <https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/en/wyniki/komitet/26091/sejm/pl>
- Riishøj, S. (2004). Europeanisation and Euro-scepticism. Experiences from Poland and the Czech Republic. *Středoevropské politické studie*, 6(4), 1-44.
- Szczurbiak, A. & Taggart, P. (2003). Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality. *SEI Working Paper*, 69, 4-22.
- Szczurbiak, A. (2022, September 6). Is Poland's Right-wing Ruling Party Becoming More Eurosceptic? *Notes from Poland*. Retrieved from <https://notesfrompoland.com/2022/09/06/is-polands-right-wing-ruling-party-becoming-more-eurosceptic/>
- Tilles, D. (2021, July 20). "No risk of Polesxit" from EU, says Polish PM amid Brussels row. *Notes from Poland*. Retrieved from <https://notesfrompoland.com/2021/07/20/no-risk-of-polesxit-from-eu-says-polish-pm-amid-brussels-row/>
- Tilles, D. (2022, July 4). New Polish Judicial Law Does not Meet All Requirements to Unlock Funds, says EU Commission Chief. *Notes from Poland*. Retrieved from <https://notesfrompoland.com/2022/07/04/new-polish-judicial-law-does-not-meet-all-requirements-to-unlock-funds-says-eu-commission-chief/>
- Vasilopolou, S. (2009). Varieties of Euroscepticism: The Case of the European Extreme Right. *Journal of Contemporary European Research*, 5(1), 3-23.
- Zenderowski, R. (2010). Etnicyzacja religii i sakralizacja etnosu. Nacjonalizm w Europie Środkowo-Wschodniej. *Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne*, 24, 36-50.

ACKNOWLEDGMENT

Висловлюю подяку за сприяння у проведенні дослідження директору Інституту політичних наук та публічного управління (Університет імені Кардинала Стефана Вишинського у м. Варшаві) професору Радославу Зендеровському.

I would like to express my gratitude to Professor Radosław Zenderowski, Director of the Institute of Political Sciences and Public Administration (Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw) for his assistance in conducting the research.